

**Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu**

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Tomáše Lichovníka a soudců Davida Uhlíře (soudce zpravodaje) a Vladimíra Sládečka o ústavní stížnosti stěžovatele **Slovenský syndikát novinářů**, IČO 00178501, se sídlem v Bratislavě, Župné námestie 7, zastoupeného JUDr. Patrikem Petříkem, advokátem se sídlem v Praze, Hradecká 2526/3, proti usnesení Městského soudu v Praze č. j. 39 Co 407/2017-89 ze dne 15. listopadu 2017 a č. j. 39 Co 66/2018-103 ze dne 20. dubna 2018 a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 č. j. 22 C 64/2017-65 ze dne 21. září 2017 a č. j. 22 C 64/2017-96 ze dne 12. ledna 2018, za účasti **Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 1** jako účastníků řízení, a Syndikátu novinářů České republiky, z. s., se sídlem Senovážné náměstí 23, Praha 1, jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

- I. Usneseními Městského soudu v Praze č. j. 39 Co 407/2017-89 ze dne 15. listopadu 2017 a č. j. 39 Co 66/2018-103 ze dne 20. dubna 2018 a usneseními Obvodního soudu pro Prahu 1 č. j. 22 C 64/2017-65 ze dne 21. září 2017 a č. j. 22 C 64/2017-96 ze dne 12. ledna 2018 bylo porušeno ústavně zaručené právo stěžovatele na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.**
- II. Usnesení Městského soudu v Praze č. j. 39 Co 407/2017-89 ze dne 15. listopadu 2017 a č. j. 39 Co 66/2018-103 ze dne 20. dubna 2018 a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 č. j. 22 C 64/2017-65 ze dne 21. září 2017 a č. j. 22 C 64/2017-96 ze dne 12. ledna 2018 se ruší.**

O d ů v o d n ě n í :

I. Vymezení věci

1. Stěžovatel se podanou ústavní stížností domáhá zrušení usnesení Městského soudu v Praze a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 ve věci osvobození od povinnosti zaplatit vyměřený soudní poplatek a zastavení řízení po jeho nezaplacení. Usneseními obecných soudů mělo být zasaženo do jeho ústavně zaručeného práva, a to na spravedlivý proces, konkrétněji na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a práva na rovnost účastníků řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny.

2. Stěžovatel podal dne 12. dubna 2017 k Obvodnímu soudu pro Prahu 1 (dále jen „soud prvního stupně“) žalobu na zaplacení 109 633 569 Kč s příslušenstvím proti žalovanému vedlejšímu účastníkovi Syndikátu novinářů České republiky, z. s. Stěžovatel se jako žalobce domáhal svého regresního nároku na plnění z důvodu náhrady škody, jež vznikla nesplněním povinnosti vyplývající z hospodářské smlouvy uzavřené mezi Českou republikou a společným právním předchůdcem stěžovatele a Syndikátu novinářů České republiky, z. s.

3. Usnesením soudu prvního stupně byl stěžovatel vyzván k zaplacení soudního poplatku za návrh ve výši 2 696 336 Kč ve lhůtě tří dnů od doručení usnesení. Stěžovatel v reakci svým podáním požádal soud o osvobození od povinnosti zaplatit vyměřený soudní poplatek a vyplnil prohlášení o majetkových poměrech. Stěžovatel argumentoval nedostatkem finančních prostředků k zaplacení soudního poplatku, jehož úhradou by s ohledem na to vznikla překážka k přístupu k soudu a zásahu do práv stěžovatele pouze z důvodu jeho nepříznivé majetkové situace. Mimo jiné stěžovatel konstatoval, že je občanským sdružením a za rok 2015 vykázal jako nezisková organizace ztrátu ve výši 50 856 EUR, za rok 2014 vykázal ztrátu 26 938,19 EUR a dodal, že pro rok 2016 bude nejspíš opět ve ztrátě.

4. Obvodní soud pro Prahu 1, jako soud prvostupňový, posléze stěžovateli vyhověl, avšak toliko zčásti. V odůvodnění ústavní stížnosti napadeného usnesení obvodní soud rekapituloval prohlášení o majetkových poměrech, z něhož je patrné, že byl stěžovatel za rok 2016 ve ztrátě 32 430,28 Kč, v roce 2014 ve ztrátě 11 555 Kč a v roce 2015 ve ztrátě 50 857 EUR a v roce 2014 ve ztrátě 29 938 EUR. Ve Slovenské republice vlastní dům s pozemkem zapsaný na LV XX, okres Bratislava I, katastrální území Staré Město. Dle výpisu z účtu vedeného u Sberbank Slovensko, a.s. činil ke dni 30. 6. 2017 zůstatek stěžovatele 811,63 EUR. S ohledem na to dospěl prvostupňový soud k závěru, že poměry stěžovatele odůvodňují toliko částečné osvobození od soudních poplatků ve výši 50 %. Vycházel přitom zejm. z rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 10. 1999, sp. zn. 9 Cmo 630/99, dle kterého by poměry podnikatele odůvodňovaly osvobození či částečné osvobození od soudního poplatku v případě, kdyby se takový účastník dostal do tíživé finanční situace z důvodu tzv. vyšší moci. Podle obvodního soudu sice stěžovatel mezi léty 2014 až 2016 byl hospodářsky ve ztrátě, je ovšem vlastníkem několika nemovitých věcí. Rovněž konstatoval, že stěžovatel není absolutně bez prostředků, aby nebyl schopen splnit svou poplatkovou povinnost. Obvodní soud závěrem dodal, že stěžovatel sice je neziskovou organizací, v rámci svého podnikání musí přirozeně počítat s jistými riziky, nevyjímaje soudní spory. Špatné hospodaření stěžovatele však nezakládá důvod pro úlevy od daňové povinnosti. Prvním ústavní stížností napadeným usnesením tak soud prvního stupně stěžovateli přiznal dle § 138 o.s.ř. osvobození od soudních poplatků v rozsahu „pouze“ 50 %.

5. Proti tomuto usnesení podal stěžovatel odvolání k Městskému soudu v Praze. Namítal, že pro rozhodnutí prvostupňového soudu zásadní citovaná judikatura již byla spolehlivě překonána. Úplné osvobození dle stěžovatele není možné upřít účastníku jen proto, že jde o podnikatelský subjekt, je třeba zkoumat především objektivní neschopnost soudní poplatek zaplatit. Nadto stěžovatel není striktně vzato podnikatelem, v tomto ohledu představuje činnost hospodářská toliko jeho vedlejší činnost.

6. Ani Městský soud v Praze, jako soud odvolací, však stěžovateli nevyhověl a odvolání zamítl. Ačkoliv přisvědčil stěžovatelově argumentaci stran překonání judikatorních závěrů, které se staly klíčové pro rozhodnutí soudu prvního stupně, závěr o nemožnosti přenést cestou plného osvobození od soudního poplatku na stát zůstal dle městského soudu neměnný. Důvod k úplnému osvobození dle § 138 o.s.ř. musí být zvláště závažný, a to i podle judikatury Ústavního soudu [nález sp. zn. IV. ÚS 3543/12 ze dne 27. 2. 2013 (N 33/68 SbNU 351)]. Ani dle městského soudu tyto zvláště závažné důvody nenastaly, a částečné osvobození stěžovatele tak bylo na místě.

7. V mezidobí obvodní soud dle podle § 9 odst. 1 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích svým druhým napadeným usnesením zastavil řízení pro nezaplacení soudního poplatku ve výši 1 348 168 Kč ve lhůtě soudem stanovené, přičemž městský soud jako soud odvolací toto rozhodnutí jako věcně správné potvrdil.

II. Ústavní stížnost a vyjádření k ní

8. Stěžovatel ve své ústavní stížnosti napadá rozhodnutí obecných soudů o toliko částečném osvobození od soudního poplatku ve výši 50 %, podle doplnění ústavní stížnosti napadá rovněž navazující rozhodnutí o zastavení řízení pro nezaplacení poplatku ve snížené (poloviční) výši. Stěžovatel nejprve obsáhle shrnul dosavadní skutkový stav, jakož i historický spor o majetkové vyrovnání s vedlejším účastníkem řízení. Obecné soudy založily závěr o nemožnosti plného osvobození stěžovatele toliko na „potencialitě možných příjmů ze všech aktiv účastníka“, aniž by přitom zohlednily ústavně konformní výklad § 138 o.s.ř. Stěžovatel od počátku řízení tvrdil, že nedisponuje dostatečným množstvím finančních prostředků potřebných na úhradu původně vyměřeného soudního poplatku, jehož hodnota odpovídá zhruba 130% hodnotě veškerého majetku vykázaného stěžovatelem v účetní závěrce za rok 2016. Ani struktura jeho majetku objektivně neumožňuje učinit s ním takové dispozice, které by nebyly likvidační a naopak reálně vedly k získání dostatečného množství prostředků potřebných pro úhradu tohoto poplatku. Soudem vyměřený poplatek tak vzhledem k objektivnímu nedostatku finančních prostředků potřebných na jeho úhradu u něj vytvořil překážku přístupu k soudu a založil tak ústavně nepřipustnou nemožnost ochrany práv v soudním řízení pouze z důvodu jeho nepříznivé majetkové situace.

9. Poté, co obvodní soud dospěl k závěru o toliko částečném osvobození stěžovatele na podkladu již překonané judikatury vrchního soudu, Městský soud v Praze jeho závěry korigoval, avšak prvostupňové rozhodnutí jako věcně správné potvrdil. Učinil tak s ohledem na nemovitý majetek stěžovatele, avšak navzdory tomu, že hlavní nemovitosti stěžovatele nacházející se v Bratislavě, ve kterých také sídlí a vykonává většinu aktivit, jsou předmětem soudních sporů a jsou navíc zatížené zástavním právem; u nemovitostí v okrese Pezinok pak nejsou dořešené komplikované majetkověprávní vztahy. S ohledem na splácení již poskytnuté půjčky a jejího příslušenství stěžovatelem, u něj v podstatě nepřichází v úvahu ani poskytnutí další půjčky nebo úvěru za účelem zajištění potřebných prostředků. I uhrazení snížené částky soudního poplatku ve výši 1 348 168 Kč je objektivně nad jeho finanční možnosti. Z obsahu rozhodnutí odvolacího soudu tak není seznatelné, jakým způsobem z předložených majetkových poměrů dospěl ke konečnému závěru, že stěžovatel je schopen poplatek ve snížené výši hradit. V tomto ohledu je rozhodnutí obou soudů nepřezkoumatelné.

10. Účelem institutu osvobození od soudních poplatků je přitom zajistit navrhovateli přístup k soudu a s ním spjatou ochranu jeho práv i v podmínkách jeho tíživé materiální a sociální situace. V této souvislosti poukázal na judikaturu Nejvyššího soudu (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 2. 2015, č. j. 33 Cdo 231/2015 a ze dne 17. 7. 2013, č. j. 29 Cdo 1301/2013, uveřejněné pod č. 99/2013 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní). Nehledě na to, že podle závěrů rozhodovací praxe Nejvyššího soudu, jakož i Nejvyššího správního soudu existence nemovitého majetku u žadatele sama o sobě není překážkou pro jeho osvobození od soudních poplatků a podle názoru Ústavního soudu rovněž není spravedlivé po účastníkovi žádat prodej nemovité věci pro zaplacení soudního poplatku, odvolací soud se při svém rozhodování žádným způsobem nevypořádal s tím, že stěžovatel v

předmětných nemovitostech sídlí a vykonává v nich i převážnou většinu svých aktivit, předmětné nemovitosti jsou zastavené ve prospěch jeho věřitele a zároveň jsou i předmětem několika složitých soudních sporů. Vzhledem k tomu, že k objektivní neschopnosti poplatek i ve snížené výši zaplatit skutečně došlo, byly kumulativně naplněny podmínky pro plné osvobození podle § 138 o.s.ř. V tomto ohledu jsou rozhodnutí obecných soudů nepřezkoumatelná, neboť z nich nelze seznat, na základě čeho soudy stěžovatele plně neosvobodily, přestože doložil hrubý nedostatek prostředků.

11. Ve vztahu k existenci zvlášť závažných důvodů ve smyslu § 138 o.s.ř. stěžovatel dodává, že soudy nevzaly v potaz mimořádnou činnost stěžovatele směřující k šíření informací. Ve smyslu platných stanov stěžovatele je jeho hlavním posláním: ochrana svobody slova a jeho svobodného přenášení informačními prostředky ve smyslu Ústavy Slovenské republiky, příslušných zákonů, mezinárodních smluv, a jiných dokumentů; obhajoba profesních zájmů svých členů, jakož i dalších novinářů a prosazování jejich přístupu ke zdrojům informací; utváření podmínek novinářské práce, potřebných pro realizaci společenského poslání novinářů; podpora odborného zdokonalování novinářů a výchovy budoucích novinářů; spolupůsobení při přípravě zákonů a jiných legislativních norem upravujících činnost masových médií; prosazování zastoupení novinářů v institucích, které činnost novinářů ovlivňují; jakož i ochrana práv svých členů a péče o realizaci těchto práv s cílem jejich ekonomického a sociálního zabezpečení. Spor s vedlejším účastníkem, jenž byl předmětem žaloby stěžovatele, je pro stěžovatele významný stran naplnění principů rovnosti, a to především v souvislosti se zánikem Československého svazu novinářů, jakožto společného právního předchůdce stěžovatele a žalovaného vedlejšího účastníka, a s tím souvisejícího slušného, spravedlivého a morálního vzájemného vypořádání obou jeho nástupnických organizací. Způsobem, jakým obecné soudy odepřely stěžovateli přístup k soudu, zamezily i spravedlivému narovnání vztahů. Nadto nelze opomenout, že vedlejší účastník byl ve sporu, v němž byl stěžovatel žalovaným, plně osvobozen.

12. Ve svém doplnění návrhu stěžovatel odkázal na navazující rozhodnutí o zastavení řízení pro nezaplacení soudního poplatku v jeho snížené výši, jakož i navazující rozhodnutí soudu odvolacího, která rovněž požaduje svou ústavní stížností zrušit. Obě rozhodnutí jsou podle něj nezákonná v návaznosti na nezákonné vyměření soudního poplatku, k jehož úhradě s ohledem na prokázané majetkové poměry dojít nemohlo.

13. Ve vyjádření k ústavní stížnosti vyjádřil Obvodní soud pro Prahu 1 své přesvědčení, že v řízení šetřil práva účastníků a nedošlo k porušení stěžovatelem tvrzených práv. Městský soud v Praze pak ve svém vyjádření stran plného osvobození zdůraznil, že nedostatek prostředků musí být široce ospravedlnitelný, tj. typicky je výsledkem působení vyšší moci. Jenom tak lze naplnit požadavek ustanovení § 138 odst. 1 o. s. ř., aby jen zvlášť závažné důvody vedly k plnému osvobození od soudních poplatků. Stejně tak je třeba trvat na tom, aby takové okolnosti účastník řízení tvrdil a doložil (k tomu např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 9. 2013, sp. zn. 30 Cdo 2643/2013). V tomto ohledu je přitom nerozhodné, zda o osvobození žádá obchodní korporace nebo jiná (nepodnikající) právnická osoba. Takové důvody však stěžovatel v řízení před obecnými soudy dostatečně netvrdil. Rozhodování o konkrétní míře osvobození pak vždy představuje hledání přiměřeného poměru mezi vykázanými aktivy a celkovou výší poplatku a z povahy věci se nelze nikdy zcela vyvarovat jisté arbitrárnosti stanovení této konkrétní míry osvobození. Nejinak tomu bylo i v projednávaném případě.

14. Vedlejší účastník pak ve svém vyjádření k ústavní stížnosti navrhl stížnost odmítnout pro zjevnou neopodstatněnost. Zdůraznil, že rozhodnutí o splnění zákonem stanovených podmínek pro osvobození od soudního poplatku spadá zásadně do rozhodovací sféry obecných soudů, přičemž Ústavnímu soudu nepřislouží jejich závěry ohledně důvodnosti uplatněného nároku, k nimž tyto soudy dospěly ze skutkových tvrzení předložených stěžovatelem, přehodnocovat. Případy, kdy Ústavní soud ústavní stížnost otevřel věcnému posouzení, jsou relativně výjimečné a týkají se buď specifických otázek, nebo v nich šlo o svévolný výklad, např. nerespektování kogentní normy, anebo o interpretaci, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti. K uvedené situaci však v nyní projednávané věci nedošlo. Vedlejší účastník odmítl odkaz na nepřiléhavá soudní rozhodnutí v návrhu, rovněž konstatoval, že napadená usnesení nelze považovat za nepřezkoumatelná. Zvláště závažné důvody pro naplnění podmínek pro plné osvobození žadatele dle § 138 o.s.ř. tak zjevně naplněny nebyly. Pokud by tedy Ústavní soud neshledal bez dalšího důvody k odmítnutí ústavní stížnosti, navrhl vedlejší účastník, aby Ústavní soud stížnost v celém rozsahu zamítl.

III. Hodnocení Ústavním soudem

15. K projednání ústavní stížnosti je Ústavní soud příslušný a jde zároveň o návrh přípustný, neboť směřuje proti usnesení městského soudu, stěžovatel vyčerpал všechny opravné prostředky nabízené právním řádem. Dovolání v dané věci nebylo přípustné dle § 238 odst. 1 písm. i zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, dle platného znění v době vedení řízení. Včas podaná ústavní stížnost je procesně bezvadná a podána oprávněnou osobou, která je řádně zastoupena.

16. V souladu s § 44 zákona o Ústavním soudu dospěl Ústavní soud k závěru, že ve věci není třeba konat ústní jednání, neboť by nijak nepřispělo k dalšímu, resp. hlubšímu objasnění věci, než jak se s ní seznámil z vyžádaného spisu a z písemných úkonů stěžovatele a účastníků řízení.

17. Ústavní soud přezkoumal ústavní stížností napadená rozhodnutí a řízení jejich vydání předcházející a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

18. Ústavní soud považuje za nutné připomenout, že problematika soudních poplatků není zpravidla předmětem ústavní ochrany, neboť samotný výrok o nepřiznání osvobození od soudních poplatků, i když se může citelně dotknout některého z účastníků řízení, zpravidla nedosahuje intenzity zakládající porušení základních práv či svobod. Tento obecný závěr vyplývá z postavení Ústavního soudu, který není běžnou další instancí v systému všeobecného soudnictví, není soudem nadřízeným obecným soudům a nezkoumá celkovou zákonnost vydaných rozhodnutí, a to, ani pokud jde o věc samu. Proto se lze ztotožnit s již dříve vysloveným stanoviskem Ústavního soudu, že rozhodnutí o tom, zda jsou splněny zákonem stanovené předpoklady pro přiznání osvobození od soudních poplatků, spadá výhradně do rozhodovací sféry obecných soudů a s ohledem na ústavně zaručený princip nezávislosti soudů [srov. usnesení sp. zn. IV. ÚS 271/2000 ze dne 17. 8. 2000 (U 28/19 SbNU 275)].

19. Ústavnímu soudu tak v obecné rovině nepřislouží přehodnocovat závěry, ke kterým obecný soud při zvažování důvodnosti návrhu dospěl. Jeho úkolem tedy není zabývat se eventuálním porušením běžných práv fyzických nebo právnických osob chráněných obyčejným

zákonodárstvím, pokud ovšem takové porušení současně neznamená zásah do základního práva či svobody zaručených ústavním pořádkem. Otázka osvobození od soudních poplatků by mohla nabýt ústavněprávní dimenzi zejména v situaci, kdy by byly právní závěry obecných soudů v extrémním rozporu s provedenými skutkovými zjištěními anebo by z nich v žádné možné interpretaci odůvodnění soudního rozhodnutí nevyplývaly, což by znamenalo, že takovéto rozhodnutí soudu je založeno na prvcích libovůle. Proto Ústavní soud již dříve vyslovil, že důvodem pro zásah Ústavního soudu ve věcech osvobození od soudních poplatků by mohl být stěžovatelem tvrzený extrémní rozpor mezi provedenými důkazy a skutkovými zjištěními, resp. mezi skutkovými zjištěními a z nich vyvozenými právními závěry [srov. nález sp. zn. IV. ÚS 776/05 ze dne 22. 5. 2006 (N 103/41 SbNU 309)]. Uvedené odráží princip, dle kterého Ústavní soud není jakousi „čtvrtou instancí“, přičemž tato maxima je prolomena pouze tehdy, pokud by obecné soudy na úkor stěžovatele vykročily z mezí daných rámcem ochrany ústavně zaručených základních práv či svobod [čl. 83, čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy]. Právě k tomu v projednávaném případě podle názoru Ústavního soudu došlo.

20. Podstata nyní projednávané ústavní stížnosti spočívá v otázce, zda napadená rozhodnutí obecných soudů o přiznání částečného osvobození od soudních poplatků nezaložila porušení základních práv stěžovatele jako neziskové organizace, respektive zda se odůvodnění těchto rozhodnutí o toliko částečném osvobození opírá o ústavně konformní výklad § 138 odst. 1 o. s. ř. a zda k němu došlo na základě řádně provedeného dokazování (tj. zda závěr o částečném osvobození není v extrémním rozporu s tvrzenými a prokázanými skutečnostmi).

21. Podle § 138 o.s.ř. platí, že na návrh může předseda senátu přiznat účastníkovi zčásti osvobození od soudních poplatků, odůvodňují-li to poměry účastníka a nejde-li o svévolné nebo zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva; přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze pouze výjimečně, jsou-li proto zvlášť závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno. Nerozhodne-li předseda senátu jinak, vztahuje se osvobození na celé řízení a má i zpětnou účinnost; poplatky zaplacené před rozhodnutím o osvobození se však nevracejí.

22. Ze zákonné dikce § 138 odst. 1 o. s. ř. je zřejmé, že za určující kritérium, na základě kterého soud rozhoduje o návrhu účastníka řízení na osvobození od soudního poplatku, je zde považována objektivní schopnost zaplatit soudní poplatek ve stanovené výši. Pokud zde objektivní neschopnost účastníka zaplatit soudní poplatek existuje, může soud dospět k závěru o nepřiznání osvobození od soudních poplatků toliko v případě, že se jedná o svévolné či zřejmě bezúspěšné uplatňování práva [srov. nález sp. zn. IV. ÚS 3543/12 ze dne 27. 2. 2013 (N 33/68 SbNU 351)]. Pro úplné osvobození od soudního poplatku pak přistupuje ještě nezbytnost splnění další kumulativní podmínky v podobě existence zvlášť závažných důvodů.

23. Samotné ustanovení § 138 odst. 1 o. s. ř. tedy představuje možnost předsedy senátu, aby (jsou-li pro to dány důvody), osvobodil účastníka řízení (částečně či zcela) od povinnosti platit stanovený soudní poplatek. Toto oprávnění soudu však nespočívá plně v diskreci rozhodujícího soudce, neboť musí být jako každé jiné soudní rozhodnutí vždy prosto jakýchkoli prvků libovůle a musí za všech okolností šetřit základní práva účastníků řízení. K rozhodování soudů o neosvobození nebo naopak (částečném) osvobození účastníka pak dochází na základě řádně tvrzených a doložených skutečností prostřednictvím prohlášení o majetkových poměrech žadatele, přičemž toto prohlášení zahrnuje vedle aktiv i pasiva.

24. V projednávané věci obecné soudy sice neuzavřely, že by se jednalo o svévolné či zřejmě bezúspěšné uplatňování práva. Zvlášť závazné důvody ve smyslu § 138 odst. 1 o. s.ř., které by založily důvod pro úplné osvobození stěžovatele, však soudy neshledaly, což se stalo předmětem nyní projednávané ústavní stížnosti. Následné zastavení řízení pro nezaplacení soudního poplatku v jeho snížené (poloviční výši) bylo jen procesním vyústěním primární otázky osvobození.

25. Dle názoru Ústavního soudu obecné soudy při svém rozhodování o žádosti stěžovatele vykročily z limitů předvídaných ustanovením § 138 odst. 1 o. s. ř., a zasáhly tak do základních práv stěžovatele. Závěry obecných soudů v tomto směru Ústavní soud nemohl považovat za dostatečně přesvědčivé, a tedy ani za přezkoumatelné. Pokud by obecné soudy při svém rozhodování stran osvobození stěžovatele od soudních poplatků skutečně vycházely z celkových majetkových poměrů stěžovatele jako neziskové organizace ve srovnání s výší požadovaného soudního poplatku, z nákladů, které si pravděpodobně vyžádá dokazování, z povahy uplatněného nároku i dalších okolností, dle názoru Ústavního soudu by soudy nemohly dospět k závěru o částečném osvobození stěžovatele ve výši 50 %. Stanovená, byť snížená poplatková povinnost (ve výši 1 348 168 Kč představující dle účetní uzávěrky za rok 2016 celkem 65 % tržní hodnoty celého majetku), by pro stěžovatele byla nepochybně téměř likvidační a rovněž odrazující od soudního prosazování svým majetkových práv.

26. Prvostupňový soud založil své rozhodnutí o částečném osvobození toliko na neaktuální překonané judikatuře, postavené na rozlišování nepodnikajících a podnikatelských subjektů, s požadavkem v případě právnických osob „nebýt hospodářsky pasivní“. Soud druhého stupně pak jeho závěry opírající se zejm. o judikaturu vrchního soudu korigoval, jednalo se však o natolik zásadní „usměrnění“ prvostupňového soudu, že nosnou část odůvodnění musel odvolací soud *de facto* nahradit. Svůj závěr o konečném, toliko částečném osvobození stěžovatele, pak postavil zejména na stěžovatelově vlastnictví nemovitostí.

27. V této souvislosti se jeví jako absurdní, požadovat po stěžovateli jako neziskové organizaci rozprodání nemovitého majetku, jakkoliv se tento nachází v lukrativní části centra Bratislavy. Objekt je sídlem neziskové organizace, kde navíc probíhá tržiště reálných aktivit stěžovatele, na nemovitosti vázne zástavní právo a především – jak bylo obecným soudům v tomto řízení stěžovatelem řádně doloženo, je rovněž předmětem rozsáhlých majetkových sporů. Stěžovateli by za účelem úhrady soudního poplatku zřejmě nemohl být poskytnut ani úvěr, neboť ručení nemovitostmi nepřichází v úvahu, nadto stěžovateli ani nebyl poskytnut dostatečný časový prostor k zajištění finančních prostředků tímto způsobem [srov. nález sp. zn. I. ÚS 2381/10 ze dne 1. 12. 2010 (N 241/59 SbNU 459)].

28. Stran zvlášť závažných důvodů podle § 138 o. s. ř., jakož i posouzení majetkových poměrů stěžovatele po event. zaplacení soudního poplatku v jeho (snížené) stanovené výši soudy nevzaly v potaz stěžovatelem tvrzenou a prokázanou významnou skutečnost, a to že není subjektem založeným za účelem vyvíjení podnikatelské činnosti nebo za účelem generování zisku, nýbrž jde o profesní stavovskou organizaci novinářů působící ve Slovenské republice, jejíž hlavním posláním je především ochrana svobody slova a možnosti svobodného šíření informací na Slovensku a její další fungování je tak pro potřebu zachování demokratické společnosti v tomto státě důležité.

29. Rozhodování o osvobození od soudních poplatků podle § 138 odst. 1 o. s. ř. musí být prosto jakýchkoli prvků libovůle a musí za všech okolností šetřit základní práva účastníků řízení. Důsledkem svévolné interpretace je situace označovaná jako *denegatio iustitiae*, jež představuje do práva stěžovatele na spravedlivý proces zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny.

30. Na rámec výše uvedeného Ústavní soud podotýká, že součástí zániku Československa a jeho rozdělení na dva samostatné státy se stala i nutnost spravedlivého vypořádání majetkových vztahů mezi nově vzniklými subjekty, přičemž tuto okolnost společné historie obou zemí nelze opomenout. Stěžovatel se jako nezisková organizace v nyní projednávané věci domáhal svého regresního nároku na plnění z důvodu náhrady škody, která vznikla nesplněním povinnosti vyplývající z hospodářské smlouvy uzavřené mezi Českou republikou a společným právním předchůdcem stěžovatele a Syndikátu novinářů České republiky, z.s., jímž byl Československý svaz novinářů. Stěžovatel nyní dostane příležitost dosáhnout soudní cestou majetkového vyrovnání.

31. Ústavní soud dále nepovažoval ústavní stížností napadená rozhodnutí za nepřezkoumatelná pro nedostatek odůvodnění. Rozsah reakce soudu na konkrétní námítky účastníků je co do šíře odůvodnění vždy spjat s otázkou hledání míry. Proto zpravidla postačuje, jsou-li vypořádány alespoň základní námítky účastníka řízení, případně za podmínek tomu přiměřeného kontextu lze akceptovat i odpovědi implicitní, což judikatura Ústavního soudu připouští [viz např. usnesení sp. zn. II. ÚS 2774/09 ze dne 18. 11. 2011 (odstavec 4), usnesení sp. zn. II. ÚS 609/10 ze dne 11. 3. 2010 (odstavec 5), usnesení sp. zn. II. ÚS 515/09 ze dne 7. 5. 2009 (odstavec 6)]. Rozsah odůvodnění soudu byl standardní a v projednávané věci bylo zřetelné, co považovaly oba soudy za rozhodující pro svá rozhodnutí – Ústavní soud přistoupil k jejich zrušení toliko na podkladě právních závěrů učiněných bez dostatečného zohlednění tvrzených a prokázaných majetkových poměrů.

32. Stěžovatel rovněž namítal založení nerovnosti stran obecnými soudy tím, že vedlejšímu účastníkovi v jeho předchozím sporu vůči České republice bylo přiznáno úplné osvobození od soudních poplatků, zatímco stěžovateli v nyní projednávané věci vedené proti vedlejšímu účastníkovi jen poloviční. Stran namítaných principů ekvity však tento soud konstatuje, že osvobození soudem v jiné věci, jež není předmětem této ústavní stížnosti, Ústavní soud nemohl v tomto řízení zohlednit. Jinými slovy, nelze poměřovat rovnost účastníků ve smyslu čl. 37 odst. 3 Listiny tím, zda ve dvou přímo nesouvisejících řízeních, v nichž absentuje totožnost účastníků i předmětu sporu, byli různí účastníci s různými majetkovými poměry osvobozeni od poplatkové povinnosti. Jiné řízení o osvobození tedy nepřísluší Ústavnímu soud hodnotit.

IV. Závěr

33. S ohledem na výše uvedené lze uzavřít, že obecné soudy v napadených usneseních aplikovaly ustanovení § 138 odst. 1 občanského soudního řádu na situaci stěžovatele způsobem, jenž není možno považovat za ústavně konformní. V důsledku nedostatečného zohlednění majetkových poměrů stěžovatele obecnými soudy došlo k odepření přístupu k soudu, resp. k situaci označované jako *denegatio iustitiae*. Napadenými usneseními o toliko částečném osvobození stěžovatele proto obecné soudy porušily stěžovatelova základní práva zakotvená v čl. 36 odst. 1 Listiny.

34. Jelikož Ústavní soud dospěl k závěru o důvodech pro zrušení rozhodnutí obecných soudů o částečném osvobození stěžovatele, navazující rozhodnutí o zastavení řízení pro nezaplacení soudního poplatku rovněž neobstojí, pročez Ústavní soud přistoupil i ke zrušení navazujících meritorních usnesení.

35. Ústavní soud proto uzavřel, že usneseními Městského soudu v Praze č. j. 39 Co 407/2017-89 ze dne 15. listopadu 2017 a č. j. 39 Co 66/2018-103 ze dne 20. dubna 2018 a usneseními Obvodního soudu pro Prahu 1 č. j. 22 C 64/2017-65 ze dne 21. září 2017 a č. j. 22 C 64/2017-96 ze dne 12. ledna 2018 bylo porušeno ústavně zaručené právo stěžovatele na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, pročez citovaná usnesení zrušil.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 22. června 2021

Tomáš Lichovník
předseda senátu